

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 2 /2010 година

гр. София, 06.06.2012 год.

Върховният касационен съд на Република България, общо събрание на Търговска колегия, в съдебно заседание на 22 май 2012 година в състав:

**ПРЕДСЕДАТЕЛ на общото събрание на Търговска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:**

ТАНЯ РАЙКОВСКА

**ПРЕДСЕДАТЕЛИ на ОТДЕЛЕНИЯ: ТАТЯНА ВЪРБАНОВА
ДАРИЯ ПРОДАНОВА**

ЧЛЕНОВЕ:

- 1. ЛЮБКА ИЛИЕВА**
- 2. НИКОЛА ХИТРОВ**
- 3. РОСИЦА КОВАЧЕВА**
- 4. ЛИДИЯ ИВАНОВА**
- 5. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА**
- 6. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА**
- 7. МАРИЯ СЛАВЧЕВА**
- 8. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА**
- 9. МАРИАНА КОСТОВА**
- 10. ЕМИЛ МАРКОВ**
- 11. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА**
- 12. ТОТКА КАЛЧЕВА**
- 13. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА**
- 14. БОНКА ЙОНКОВА**

при участието на секретар Красимира Атанасова
постави на обсъждане дело № 1 по описа за 2010 г. на Общо събрание
на Търговска колегия, докладвано от съдията ВАНЯ АЛЕКСИЕВА

Председателят на Върховния касационен съд, на основание чл.125 от Закона за съдебната власт във вр. с постъпило по реда на чл.292 ГПК предложение от състав на второ търговско отделение на ВКС за постановяване на тълкувателно решение, поради констатирано в определение № 149 от 17.03.2010 год., по т.д.№ 925/2009 год. противоречие в практиката на съдилищата, е внесъл искане в Общото

събрание на Търговска колегия на ВКС да приеме тълкувателно решение по следните въпроси:

1. При уважен иск срещу делинквента по чл.45 ЗЗД, допустим ли е пряк иск по чл.407, ал.1 ТЗ/отм./от увредения срещу застрахователя по застраховка „Гражданска отговорност“?
2. Има ли решаващо значение плащането на сумата, присъдена на основание чл.45 ЗЗД за допустимостта или евентуалната основателност на прекия иск срещу застрахователя?

За да се произнесе Общото събрание на търговска колегия на ВКС, съобрази следното:

I. С няколко Постановления Пленумът на ВС е дал разяснения на въпроси, свързани с отговорността за непозволено увреждане, като е разгледал и хипотезата, когато увреденият е носител на повече от едно субективно право. При прилагане на дадените указания в практиката на съдилищата се появяват противоречия по поставените въпроси, които не са били предмет на самостоятелно обсъждане, внасящи несигурност в правния ред.

В едни случаи се приема, че след уважаване на иска срещу делинквента по чл.45, ал.1 ЗЗД е недопустимо предявяването на пряк иск срещу застрахователя по чл.407, ал.1 ТЗ/отм./, по съображения, че претенцията на увредения е удовлетворена в проведенния исков процес и с потвърждаване притезанието му, защитата на законно признатото субективно притезателно право е изчерпана.

Според поддържащите това становище, по изключение, пострадалите лица упражнили успешно процесуалното си право на пряк иск срещу застрахователя на гражданската отговорност на делинквента могат да търсят обезвреда и от последния чрез деликтен иск, но само доколкото не са получили в пълен обем удовлетворение за претендираните вреди от застрахователя, каквато хипотеза би била налице при изчерпан лимит на отговорността му.

Според друго разбиране – щом причинителят на вредата, чиято деликтна отговорност е била ангажирана по реда на чл.45 ЗЗД, не е обезщетил реално пострадалия, то не е налице процесуална пречка последният да предяви и пряк иск по чл.407 ТЗ/отм./, чийто аналог е чл.226, ал.1 КЗ, срещу застрахователя на гражданската отговорност на делинквента.

Общото събрание на Търговска колегия на ВКС намира за правилно второто становище.

Проявление на основния правен принцип, че всеки носи отговорност само за себе си и за своите деяния, в гражданското право е общото правило на чл.45 ЗЗД, вменияващо в тежест на извършителя на непозволено увреждане да поправи вредите, които виновно с лични действия или бездействие е причинил другиму в определените с чл.51 ЗЗД граници.

Задължението за поправяне на вредите, произтичащо от деликтната отговорност, като вид гражданска отговорност, има обезщетителен

характер и при липсата на доброволното му реализиране за удовлетворяване на увредения, последният разполага с предоставения му от законодателя за защита по съдебен ред осъдителен иск по чл.45 ЗЗД, провеждането на който не е обусловено от наличие или не на действителен застрахователен договор по застраховка „Гражданска отговорност” с делинквента.

Следователно и при валидно застрахована гражданска отговорност на причинителя на вредата - задължителна или доброволна, същият не се освобождава от личната си деликтна отговорност, но в тази хипотеза, според възприетото законодателно разрешение, съответстващо на въведеното с чл.4г от Директива 90/232/ЕИО, в редакцията му, след изменението по Директива 2005/14/ЕО изискване, увреденият разполага с пряко право да иска репарирание на претърпените от него вреди и от друго задължено, наред с делинквента, лице.

Уредено в действащото законодателство като притезателно имуществено право, в съотношение на алтернативност с деликтното право на третото лице срещу носителя на гражданската отговорност, прякото право не може да се породи, ако увреденият няма право на обезщетение от деликт. Това определя както вторичния му спрямо деликтното право характер, чието особено проявление е при определяне на размера му – застрахователят никога не може да дължи повече от дължимото от прекия причинител на непозволеното увреждане, така и наличието на процесуална възможност в производството по предявения пряк иск, основан на чл.407, ал.1 ТЗ/ отм./, съответно чл.226, ал.1 КЗ, застрахователят да въвежда всички възражения, свързани и с деликтната отговорност на застрахования делинквент.

Независимо, че деликтното право и прякото право принадлежат на едно лице и възникват едновременно с общи елементи във фактическия състав, който ги поражда, от различните им основания следва, че при отсъствието на изрична законова разпоредба, уреждаща поредността или връзката помежду им в съотношение на кумулативност, евентуалност или солидарност, те съществуват успоредно, като конкуриращи се, а не взаимно изключващи се и се погасяват в един и същи момент .

Затова с упражняване на деликтното право от увредения не се погасява прякото му право срещу застрахователя и обратното, като изборът на предпочетен ответник е въпрос на едновластна преценка на техния носител, характерна за всички субективни права, независимо от принадлежността им към един или друг отрасъл на обективното право.

Следователно, ако съдът уважи иска по чл.45 ЗЗД срещу делинквента решението няма сила на пресъдено нещо за застрахователя на гражданската му отговорност, което е в съгласие с определените от чл.298 и сл. ГПК обективни и субективни нейни предели и му е непротивопоставимо, освен ако последният е бил привлечен като подпомагача страна в процеса, но и в този случай съобразено, че изпълнителната сила на постановеното решение не се разпростира върху привлеченото трето лице и има само установително действие в

отношенията му с насрещната страна, пряката искова претенция спрямо него също не е недопустима.

От изложеното следва, че по действащото ни право законодателят не е въвел процесуална пречка, ограничаваща увреденото трето лице при успешно приключило производство по чл.45 ЗЗД, да предяви пряк иск срещу застрахователя по застраховка „Гражданска отговорност” и той ще е допустим, предвид различния му предмет, правно основание и различен ответник, нямащ, по аргумент от чл.121, ал.1 ЗЗД, качеството на солидарен длъжник, както е постановено и в ППВС № 7/77 год..

Правният интерес на ищеца в този случай ще е обусловен както от липсата на реално извършено от делинквента плащане на деликтното обезщетение към датата на предявяване на пряката искова претенция срещу застрахователя, така и от общото процесуално правило, че при всеки осъдителен иск той се презюмира само въз основа на твърдението в исквата молба за неудовлетворено притезание срещу конкретен ответник.

Допълнителен аргумент в подкрепа на изразеното разбиране за възникналата правна необходимост за пострадалия от предявяване и на прекия иск по чл.407, ал.1 ТЗ/отм./ в разглежданата хипотеза на упражнено деликтно право, е самата социална функция и предназначение на предоставеното пряко право – правоимащият да получи сигурност в степента за реалното му удовлетворяване, чрез възможност за провеждане на отделно производство и срещу застрахователя на делинквента, вкл. поради евентуалната финансова нестабилност на последния.

Затова, доколкото вредата се смята за обезщетена не когато е установена с влязло в сила решение, то всяко едно от тези права следва да се счита за погасено само след окончателно удовлетворяване на увреденото лице, което настъпва с реалното плащане пълния размер на тази вреда, съответно плащане до размера на застрахователната сума, ограничаваща договорната отговорност на застрахователя в хипотезата на предявен пряк иск, но не и с уважаването на който и да е от двата иска- по чл.45 ЗЗД или по чл.407 ТЗ/отм./, с аналог чл.226, ал.1 КЗ.

II. Спор в практиката на съдилищата съществува и по отношение значението на осъществено от делинквента плащане на сумата, присъдена на основание чл.45 ЗЗД за допустимостта на прекия иск срещу застрахователя.

Според едното застъпвано становище, когато увреденото лице е получило пълното обезщетение от делинквента, искът му срещу застрахователя на гражданската отговорност на последния, основан на чл.407, ал.1 ТЗ/отм./, съответно на чл.226, ал.1 КЗ, ще е недопустим, защото с погасяване на материалното му право на обезвреда е изчерпана и възможността за защита по исков път, поради отсъствие на правен интерес.

Другото разбиране, че искът срещу застрахователя е допустим, дори и деликтното обезщетение да е платено, е изградено на тезата, че погасяване на материалното субективно право няма погасителен ефект по отношение

на публичното субективно право на иск, тъй като надлежното му упражняване не е обусловено от материалноправни предпоставки.

ОСТК на ВКС счита за правилно второто становище.

Истинността на твърдението на ищеца за притежавано изискуемо притезание, срещу конкретния ответник, което е останало неудовлетворено от последния, е въпрос на основателност на иска, а не на неговата допустимост, именно поради презюмиран при всеки осъдителен иск интерес със самото му заявяване, щом законът го допуска.

Следователно и при пълното удовлетворяване на увреденото лице чрез извършено от застрахования делинквент плащане на присъденото обезщетение, искова претенция срещу застрахователя, основана на чл.407, ал.1 ТЗ, съответно - чл.226, ал.1 КЗ, не е недопустима, тъй като основателността на иска не е процесуална предпоставка за надлежното му упражняване.

Поради обезщетителния характер на прякото право, реалното обезщетяване от застрахователя на вредите, понесени от пострадалия в техния пълен размер има за своя правна последица неговото погасяване, какъвто погасителен ефект настъпва и за деликтното право.

Погасяване на прякото право, при отсъствие на подлежаща на обезщетяване вреда - елемент от фактическия състав на чл.407, ал.-1 ТЗ/отм./, респ. чл.226, ал.1 КЗ, несъмнено би обусловило неоснователност на предявената срещу застрахователя пряка искова претенция, но тази преценка следва да бъде извършена в хода на делото и да получи разрешение с постановяване на съдебното решение по спора.

Същото разрешение следва да бъде възприето и когато се касае до извършено частично плащане от делинквента, тъй като увреденият всякога има интерес да претендира разликата до пълната си обезвреда от застрахователя му, като преценката за основателност на исковата претенция по чл.407, ал.1 ТЗ/отм./, съответно чл.226, ал.1 от действащия КЗ, е конкретна - с оглед рамките на определения максимален лимит по застрахователната полица.

С така поставените за разглеждане въпроси и възприетото понастоящем разрешение свързан се явява и въпросът за процесуалната възможност конкуриращите се искове срещу застраховател и делинквент да бъдат съединени при условията на кумулативност, в отстъпление от постановките в т.11 на ППВС № 7/77 год..

Този въпрос, обаче, не е изрично поставен за разглеждане с внесеното от Председателя на ВКС, искане за постановяване на тълкувателно решение, поради което Общото събрание на Търговска колегия на ВКС не е оправомощено да го разгледа и се произнесе по него, затова и не го обсъжда.

По изложените съображения Общото събрание на Търговска колегия на ВКС

Р Е Ш И :

1. При уважен иск срещу делинквента по чл.45 ЗЗД е допустим прекият иск на увреденото лице по чл.407, ал.1 ТЗ/ отм./, съответно по действащия чл.226, ал.1 КЗ срещу застрахователя по застраховка „Гражданска отговорност”.
2. Плащането на сумата, присъдена на увреденото лице на основание чл.45 ЗЗД, няма значение за допустимостта на прекия иск по чл.407, ал.1 ТЗ/ отм./, съответно по чл.226, ал.1 КЗ, но е от евентуално значение за неговата основателност.

**ПРЕДСЕДАТЕЛ на общото събрание на Търговска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
ТАНЯ РАЙКОВСКА .....**

**ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: ТАТЯНА ВЪРБАНОВА .....
ДАРЯ ПРОДАНОВА .....**

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА .....
2. НИКОЛА ХИТРОВ .....
3. РОСИЦА КОВАЧЕВА .....
4. ЛИДИЯ ИВАНОВА .....
5. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА .....
6. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА .....
7. МАРИЯ СЛАВЧЕВА .....
8. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА .....
9. МАРИАНА КОСТОВА .....
10. ЕМИЛ МАРКОВ .....
11. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА .....
12. ТОТКА КАЛЧЕВА .....
13. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА .....
14. БОНКА ЙОНКОВА .....